

TÜRKİYE

gılanıp idama mahkûm edildi; idam cezasının kaldırılmasından sonra cezası müebbet hapse çevrildi.

1999 erken genel ve yerel seçimlere yirmi bir parti katıldı. Demokratik Sol Parti birinci olurken Milliyetçi Hareket Partisi ikinciliği elde etti. Üçüncü olan Fazilet Partisi belediye başkanlığı seçimlerinde en çok oyu aldı. Bu sonuç seçmenin Fazilet Partili belediyelere güvendiği, ancak partinin genel politikasını desteklemediği şeklinde değerlendirildi. Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisi çok az farkla dördüncü lüğü paylaştı. Cumhuriyet Halk Partisi dahil on altı parti % 10 ülke barajını aşamadı. Cumhuriyet başsavcısı, laiklik karşıtı eylemlerin odağı olduğu iddiasıyla Fazilet Partisi'nin kapatılması için dava açtı. Seçimlerden sonra Ecevit'in başkanlığında DSP-MHP-ANAP koalisyon hükûmeti kuruldu. Önce hapis hanelerde sol eğilimli mahkûmların çıkardığı olaylarla uğraşıldı. Ardından 17.840 kişinin öldüğü, 43.953 kişinin yaralandığı, 285.000 konut ve 40.000'den fazla iş yerinin hasar gördüğü Marmara depremi yaşandı (17 Ağustos 1999). "Kader mahkûmları"nın affı için hazırlanan af yasasının kapsamı verilen önergellerle genişletilerek özellikle çetelerin affına imkân sağlandı. Toplumda büyük huzursuzluk doğuran "türban" meselesi çözülemez hale getirildi. Rektörler komitesi aldığı ortak kararlar üniversite içinde türbanı yasakladı. Ecevit'in önerisiyle Anayasa Mahkemesi Başkanı Ahmet Necdet Sezer Türkiye'nin onuncu cumhurbaşkanı seçildi (5 Mayıs 2000). Millî Güvenlik Kurulu toplantısında Cumhurbaşkanı Sezer ile Başbakan Ecevit arasında beliren gerginlik piyasalara yansdı ve ülkede şiddetli bir ekonomik krizin çıkmasına yol açtı. Amerika'dan özel olarak getirilen Kemal Deriş'in aldığı bazı tedbirlerle kriz aşımaya çalışıldı. Ecevit'in hasta olduğu halde görevini bırakmaması Demokratik Sol Parti'nin parçalanmasına yol açtı. İsmail Cem başkanlığında Yeni Türkiye Partisi kuruldu. Fazilet Partisi'nin birinci kongresinde gelenekçilerle yenilikçiler ilk defa yol ayrımına geldi. Siyasi yasaklı Erbakan'ın desteklediği gelenekçilerin adayı Recai Kutan tekrar genel başkanlığa seçildi. Fazilet Partisi'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasından sonra gelenekçi kanat, Erbakan'ın direktifleriyle Recai Kutan başkanlığında kurulan Saadet Partisi'yle yoluna devam etmeyi kararlaştırdı. Yenilikçi kanat ise Recep Tayyip Erdoğan'ın başkanlığında Adalet ve Kalkınma Partisi'ni (AK Parti) kurdu (14 Ağustos 2001).

3 Kasım 2002 erken genel seçimlerinde sadece iki parti % 10 ülke barajını aşabildi. Adalet ve Kalkınma Partisi % 34,3 oy oranıyla 363 milletvekili çıkararak tek başına iktidar koltuğuna oturdu. Cumhuriyet Halk Partisi ikinci oldu. Haklarında çeşitli yolsuzluk dosyaları bulunan ve mecliste birbirlerini aklayan koalisyon partileri barajın çok gerisinde kaldılar. Parlametoda üçte iki çoğunluğa sahip Adalet ve Kalkınma Partisi lideri Erdoğan hükûm giydiği için milletvekili seçilemedi. Bu sebeple hükûmeti kurma görevi Kayseri milletvekili Abdullah Gül'e verildi. Bu dönemde Erdoğan hiçbir resmî sıfatı olmadığı halde Avrupa Birliği ülkelerini dolaşp Türkiye'nin adaylığı konusunda görüşmelerde bulundu. Hukukî durumu halledildikten sonra Siirt milletvekili olarak meclise giren Erdoğan başbakan tayin edildi (12 Mart 2003); Abdullah Gül başbakan yardımcısı ve Dışişleri bakanı oldu. Faiz ve enflasyon oranları hızla düştü. Avrupa Birliği'nin öngördüğü Kopenhag kriterleri doğrultusunda uyum yasaları çıkarıldı. Demokrasinin gelişmesi yolunda önemli reformlara devam edildi. Statükocu bazı çevreler düzenledikleri cumhuriyet mitinglerinde rejimin tehlikede olduğunu ileri sürerek orduyu göreve çağırarak kadar ileri gittiler. Nisan ayında yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimi için Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Abdullah Gül'ü aday göstermesi üzerine Genelkurmay Başkanlığı'nın internet sitesinde alehthe bir açıklama yer aldı. Seçim sonuçlarının Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine hükûmet erken seçim kararı aldı ve temmuz ayında yapılan seçimde Adalet ve Kalkınma Partisi oyunu arttırarak % 47 oyla yine birinci parti oldu. Ağustos ayında yapılan cumhurbaşkanlığı seçiminde de Abdullah Gül on birinci cumhurbaşkanı seçildi. Adalet ve Kalkınma Partisi 2011 Haziran ayında yapılan seçimde % 49,83 oyla ardarda üçüncü seçimi de kazandı.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Philips Price, *Türkiye Tarihi* (trc. M. Asım Mutluoğlu), Ankara 1969; Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Ankara 1969; a.mlf. v.dğr., *Türkiye Tarihi: Çağdaş Türkiye (1908-1980)*, İstanbul 1992; Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi: 1918-1938*, Ankara 1983; Mehmet Gönlübol, *Türk Dış Politikası (1919-1990)*, Ankara 1993; Necdet Ekinci, *İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Türkiye'de Çok Partili Düzene Geçişte Dış Etkenler*, İstanbul 1997; Durmuş Yalçın v.dğr., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Ankara 2000-2002, I-II; Ahmet Yeşil, *Türkiye Cumhuriyeti'nde İlk Teşkilatlı Muhalefet Hareketi: Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*, Ankara 2002; Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siya-*

sal Gelişmeler 1876-1938: Mütareke, Cumhuriyet ve Atatürk 1918-1938, İstanbul 2002; *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (ed. Ayten Sezer), Ankara 2003, s. 203; *Türkiye Cumhuriyeti 80'inci Yıl Kronolojisi* (ed. M. Mesut Uyanık), Ankara 2003; R. H. Davison, *Kısa Türkiye Tarihi* (trc. Durdu Mehmet Budak), Ankara 2004, s. 137-202; M. Serhan Yücel, *Türkiye'nin Siyasal Partileri (1859-2005)*, İstanbul 2006; Kemal H. Karpat, *Türkiye'de Siyasal Sistemin Evrimi: 1876-1980* (trc. Esin Soğançılar), Ankara 2007; K. Kreiser, *Küçük Türkiye Tarihi* (trc. Yunus Emre Gürbüz), İstanbul 2008, s. 303-383; İstar Gözaydın, *Diyanet: Türkiye Cumhuriyeti'nde Dinin Tanzimi*, İstanbul 2009; Mücahit Küçükylmaz, *Türkiye'de Siyasal Katılım: Tek Partiden AK Parti'ye Siyasal İslam ve Demokrasi Tartışmaları*, İstanbul 2009.

CEVDET KÜÇÜK

III. KÜLTÜR ve MEDENİYET**1. Dil ve Edebiyat.**

Dil: Cumhuriyet Dönemi. Türkiye Türkçesi'nin tarihi bakımından Osmanlı Türkçesi'nin son yıllarıyla Cumhuriyet dönemi Türkçesi'nin ilk yılları iç içe girmiş durumdadır. Türkiye Türkçesi'nin hazırlıkları II. Meşrutiyet (1908) yıllarında başlar ve Cumhuriyet döneminde devam eder. Eskiden yeniye geçişte pek çok yazar ve şairin eserlerinde her iki dönemin özellikleri yan yana görülür. Dilin gramer ve cümle yapısında farklılık bulunmamakla birlikte önceki dönemin en belirgin özelliği Osmanlıca'daki Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların fazlalığıyla cümlelerin uzunluğudur. Osmanlı Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne geçiş ve dilde sadeleşme faaliyetleri ana hatlarıyla şöyle gelişmiştir: Sadeleşme XIX. yüzyıl ortalarında ders kitapları, gazeteler, dergiler ve tiyatro oyunlarının dilinde başlamıştır. Tanzimat devrinin ilk nesli Şinâsi, Nâmîk Kemal, Ziyâ Paşa ve Ali Suâvi yazı dilinin konuşma diline yakınlaştırılması gerektiğine inanmışlar ve bunu uygulamaya çalışmışlardır. Fakat bir sonraki nesilden Recâizâde Mahmud Ekrem, Abdülhak Hâmid, Sâmî Paşazâde Sezâî gibi yazarlarla Edebiyat-ı Cedîde ve Fecr-i Âti mensupları sanat gayesiyle dili sunileştirmişlerdir. Bu yapaylık Meşrutiyet devrinde tepki çekmiş, farklı ekollere ve görüşlere sahip olanlar bile sade dil konusunda gerçekçi faaliyetlerde bulunmuşlardır.

II. Meşrutiyet'in ilânında Osmanlı aydınları arasında Osmanlıcılık, İslâmcılık ve Türkçülük olmak üzere üç siyasi düşünce belirmiş, dilin sadeleşmesi için ileri sürülen görüşler de bu akımlara göre biçimlenmiştir. Sadeleşmeyi isteyenlerin çoğu Türkçü-milliyetçiler olmakla birlikte bunların arasında sadeleşmenin derecesi hu-

susunda düşünce birliği yoktur. Bu dönemde dille ilgili görüşler şöylece ele alınabilir: 1. Muhafazakârlar diye nitelendirilen Edebiyât-ı Cedîdeciler (Tevfik Fikret, Cenab Şahabeddin, Hüseyin Cahit, Süleyman Nazif, Halit Ziya vb.) dil ve edebiyatı belli bir kültür seviyesinde olanlara ve aydınlarla (havas) mahsus kabul ediyor; çoğu okuma yazma bilmeyen halk tabakasının (avam) edebiyatının ise halk destanları, masallar, âşik hikâyeleri ve türkülerden ibaret olduğunu söyleyerek edebiyat dilindeki yabancı kelime ve tamlamaların sadeleşmesine gerek görmüyorlardı. Onları takip eden Fecr-i Âtî mensuplarının pek çoğu da aynı görüşü benimsemiştir. 2. Türkçeciler diye adlandırılanlar ise Türkçe'nin Arapça ve Farsça etkisinden kurtularak herkesin kolayca anlayabileceği bir dil haline gelmesini istiyorlardı. Ancak sadeleşmenin derecesi konusunda bunlar da ikiye ayrılmıştır. a) Birinci görüş Türkçe'ye yabancı dillerden geçmiş tamlamaların terkedilmesi, bunların yerine Türkçe kurallara göre ifadeler kullanılması, yabancı kelimelerin Türkçe karşılıklarının tercih edilmesi biçimindeydi. Bu görüş, Edebiyât-ı Cedîde devrinde II. Meşrutiyet'ten önce Ahmed Midhat Efendi, Şemseddin Sâmî ve Necip Âsım'ın (Yazıksız) savdukları görüştür. Osmanlıcılığı benimseyen Rıza Tevfik, Mehmed Âkif (Ersoy) ve Fecr-i Âtî mensuplarından Refik Halit (Karay), Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) gibi şair ve yazarlar sade Türkçe'nin örneklerini vererek dilde izlenmesi gereken mâkul yolu göstermişlerdir. Yeni lisanslılar diye bilinen, Selânik'te çıkan *Genç Kalemler* (1911) dergisi yazarlarından Ömer Seyfeddin, Ali Cânîp (Yöntem), Ziya Gökalp gibi isimler Türkçe'deki yabancı terkiplerin atılmasını, fakat halkın diline yerleşmiş kelimelere dokunulmamasını savunmuştur. İstanbul'da yayımlanan Türkçü ve milliyetçi görüşe sahip *Türk Derneği* (1909), *Türk Yurdu* (1911), Celal Sâhir'in (Erozan) yönettiği *Halka Doğru* (1913) ve *Türk Sözü* (1914) gibi dergiler dilin sadeleşmesiyle ilgili konulara yer vererek bu tür faaliyetleri desteklemişlerdir. b) Tasfiyecilik denen ikinci görüş sahipleri Türkçe'deki bütün yabancı terkip ve kelimelerin atılması, bunların yerine Türkçe olanların konulması, karşılığı olmayanlar için diğer Türk lehçelerinden kelime alınması veya yeni karşılıkların türetilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Tasfiyecilerin temsilcisi Fuat Köseraif'tir. Bu görüşü Cumhuriyet döneminde Nurullah Ataç ısrarla sürdürmüştür.

Cumhuriyet'ten sonraki reform hareketlerinden biri de harf inkılâbı olmuştur. 1 Kasım 1928 tarihinde Latin asıllı Türk alfabesi kabul edilmiş, Arap harflerinin resmî ve hususi zabıtlarda kullanılmasına 1 Haziran 1930 tarihine kadar izin verilmiştir. Yirmi dokuz harfli yeni alfabe şöyledir: Aa-Bb-Cc-Çç-Dd-Ee-Ff-Gg-Ğğ-Hh-İi-Jj-Kk-Ll-Mm-Nn-Oo-Öö-Pp-Rr-Ss-Şş-Tt-Uu-Üü-Vv-Yy-Zz. Türk dilinin meseleleriyle meşgul olmak üzere 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tedkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu) kurulmuş ve Atatürk'ün himayesinde faaliyetlerine başlamıştır. Ardından Türkiye Türkçesi, Türk Dil Kurumu'nun faaliyetlerine bağlı olarak çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bu devirde en dikkat çekici husus, Ziya Gökalp'in dille ilgili görüşlerinin Atatürk tarafından benimsenerek Türkiye Türkçesi'nin prensipleri haline getirilmesi olmuştur: 1. Osmanlı Türkçesi'ni bırakıp halkın anlayacağı dille, İstanbul Türkçesi'yle yazmak; 2. Türkçe karşılıkları olan Arapça ve Farsça kelimeleri dilden çıkarmak; 3. Türkçe'de halkın anladığı Arapça ve Farsça kelimeleri Türkçeleşmiş kabul etmek; 4. Türkçe olsa bile ölü kelimeleri diriltmeye çalışmamak; 5. Yeni terimleri önce halkın dilinde aramak, yoksa Türkçe'nin kurallarına göre türetmek, bu da mümkün olmuyorsa yabancı terimleri kullanmak; 6. Türkçe'yi yabancı dillerin etkisinden kurtarmak; 7. İstanbul Türkçesi çok gelişmiş olduğundan başka Türk lehçelerinden kelime almamak; 8. Türkiye Türkçesi'nin bu esaslara göre sözlük ve dil bilgisini hazırlamak.

Filoloji ve lengüistik, lügat ve ıstılah, gramer ve sentaks, etimoloji ve dil tarihiyle ilgili konularla uğraşan Türk Dili Tedkik Cemiyeti tarafından düzenlenen I. Türk Dili Kurultayı 26 Eylül 1932'de toplanmıştır. Kurultayda benimsenen en önemli fikir halkın anlayamadığı yabancı kelime ve unsurların Türkçe'den tasfiye edilmesidir. Ayrıca Arapça ve Farsça'dan Türkçe'ye geçmiş kelime, terim ve terkiplere Türkçe karşılıklar bulmak için büyük bir çalışma başlatılmış, yabancı asıllı kelimeler halkın onları anlayıp anlamadığına bakılmaksızın atılıp yerine Türkçe karşılıkları konulmuş, Türkçe'si yoksa yeni kelimeler türetilmiş veya uydurulmuştur. Bu çalışmalarda dilin Türkçeleştirilmesini ilmi çizgide götürebilecek yeterli uzman ve bilim adamının bulunmayışı yüzünden işin devrime yaranmak isteyen bazı cahillerin elinde kalması dikkat çekmektedir. Böylece Türkçe'nin sadeleştirilmesi meselesi farklı bir yöne kaymış ve bilimsellikten uzaklaşmıştır.

Nitekim yanlış bir yola girildiğini farkeden Atatürk, "Dili bir çıkmaza saptamışızdır"; "Birbirimizi anlamaz olduk"; "İki şeyde inkılâp olmaz: Dilde ve mûsikide" gibi sözleriyle bunu itiraf etmiştir (Emre, s. 43, 52-53; Atay, s. 447 vd.). İzlenecek doğru yöntemin halkın kullandığı kelimelere dokunulmaması olduğu anlaşılmış, ancak dil işleriyle uğraşan tasfiyeciler kadro Atatürk'ün ölümünden sonra Türkçe'nin yanlışlar ve yapaylıklarla örselenmesini sürdürmüştür. Yapaylık sadece kelimelerle sınırlı kalmayıp söz diziminde de uygulanmış, bazı kesimlerce halen kullanılan devrik cümle bu dönemden kalmıştır.

1950'den sonra dilin devlet tarafından yönlendirilmesi faaliyetlerine son verilse de yanlış uygulamalar devam etmiş, mesele tam bir başı boşluğa terkedilmiş, dil konusu anlamsız inatlaşmalarla Doğucu-Batıcı, sağcı-solcu, ilerici-gerici tartışmalarına malzeme yapılmıştır. Bu ortamda kurumun yapaylığa kaçan dil uygulamalarını eleştiren pek çok yazı yayımlanmıştır. Türkçe'nin durumu artık hem bilim hem devlet işi haline geldiğinden Türk Dil Kurumu 1983 yılında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun içine alınmıştır. Dilin sadeleşmesinde orta ve mâkul bir yol izlenerek pek çok eser neşredilmiş, ancak 2000'li yıllardan itibaren Türk Dil Kurumu'nun Türk dili üzerindeki etkinliği azalmıştır. Bunda eski kadronun yapılanların ideolojik olduğu iddiasının büyük etkisi vardır. Günümüz Türkçesi'nde Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin yüzdesi hâlâ yüksektir; bunlar artık halk diline mal olmuş ve Türkçeleşmiştir. Öte yandan teknoloji transferi, ticaret gibi ilişkilerle yabancı dillerden ve özellikle İngilizce'den Türkçe'ye sürekli giren kelimeler kaygı verici düzeye ulaşmıştır. Türk Dil Kurumu'nun yabancı kelimelere Türkçe karşılık bulma çabaları ve dilin yozlaştırılmasına karşı tedbir arayışları çok yavaş ve yetersiz kaldığından Türkçe, kendi kaderini geçmişte olduğu gibi yine kendi yapısındaki özel gücüyle korumak durumundadır.

Yeni Türkçe diye adlandırılan Türkiye Türkçesi kelime yapısı ve türleri, ses uyumu, ünlü ve ünsüz benzeşmesi, vurgu bakımından öteki Türk yazı dilleriyle ortak özellikler taşır. Türk yazı dilinde sekiz ünlü bulunmaktadır. Arka damaktan çıkan a, ı, o, u kalın, ön damaktan çıkan e, i, ö, ü incedir. Bunlardan a, e, o, ö açık ve geniş; ı, i, u, ü kapalı ve dar. Ünlüler söylenirken dudakların alacağı duruma göre düz veya yuvarlak olur. Düz ünlüler a, e, ı, i; yuvarlaklar o, ö, u, ü'dür. Yazıda gös-

TÜRKİYE

terilmeyen kapalı e (é) varlığını ağızlarda sürdürmektedir. Türkiye Türkçesi'nde kullanılan ünsüzler de şunlardır: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z. Bunlardan b, p; d, t; c, ç; g, k patlayıcı; v, f, z, s, j, ğ, ş, h, y sızıcı; m, n nazal (geniz-si); l, r akıcı ünsüzlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları* (Ankara 1339), İstanbul 1958, tür.yer.; Ahmet Cevat Emre, *Atatürk'ün İnkılap Hedefi ve Tarih Tezi*, İstanbul 1956, s. 35, 43, 52-53; Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1962, tür.yer.; *Atatürk ve Türk Dili*, Ankara 1963, tür.yer.; Zeynep Korkmaz, *Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi*, Ankara 1963, s. 35 vd.; Faruk K. Timurtaş, *Dil Davası ve Ziya Gökalp*, İstanbul 1965, s. 21-39; *Türk Dili İçin*, Ankara 1966-68, I-VI, tür.yer.; Tahsin Yücel, *Dil Devrimi*, İstanbul 1968, s. 55-56; Berke Vardar, *Dilbilim Sorunları*, İstanbul 1968, s. 8-9; Falih Rifki Atay, *Çankaya*, İstanbul 1969, s. 477 vd.; A. Dilaçar, *Türkiye'de Dil Özleşmesi*, Ankara 1969, s. 9-21; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, Ankara 1972, tür.yer.; Ali Karamanlioğlu, *Türk Dili Nereden Geliyor, Nereye Gidiyor?*, İstanbul 1972, tür.yer.; Mustafa Canpolat, "Türkiye'de Yazı Devrimi Girişimleri", *Yazı Devrimi*, Ankara 1979, s. 22-32; Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, Ankara 1986, s. 34-37; ayrıca bk. tür.yer.; Hasan Eren, *Türk Dil Kurumundan Eski Anılar*, Ankara 2008, s. 11-57; Ercüment Kuran, "Atatürk ve Ziya Gökalp", *TK*, II/13 (1969), s. 12; Hamza Zülfiyar, "Dünden Bugüne Türkçe", *TDL*, XCVIII/697 (2010), s. 50-58; Nuri Yüce, "Türkler (Türk Dili)", *İA*, XII/2, s. 496, 499; a.mlf., "Oğuzca", *DİA*, XXXIII, 323-325.

NURİ YÜCE

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının farklı türlerde temel ve ortak özellikleri şunlardır: II. Meşrutiyet ve Mütareke dönemi yazarları Cumhuriyet dönemi başlarında da eser vermiş ve etkilerini sürdürmüştür. Daha önceki dönemlerden Abdülhak Hâmid (Tarhan) ve Sâmipaşazâde Sezâi ile Servet-i Fünûncular'ın çoğu hayattadır. Abdülhak Hâmid dışında hepsi dil konusunda sadeleşmeye uymuştur. Yeni devletin kuruluşu Tanzimat'tan beri devam eden kötümserliği ortadan kaldırmış, iyimserlik, zaferi gerçekleştiren millete, orduya ve öndere hayranlık edebî eserlere de yansımıştır. Şiiri günlük konulardan uzak tutmaya çalışan Ahmed Hâşim ile Yahya Kemal (Beyatlı) bu bakımdan eleştirilmiş olsalar da bunlar Cumhuriyet sonrası şiirini beslemiş ve etkileri bugüne kadar ulaşmıştır. Ülkenin yoksulluktan kurtarılması, ağa / eşraf baskısına tepki, demokrasiye geçme özlemi eserlerde geniş biçimde işlenmiş, ülkeyi geliştirecek mesleklerle mensup asker, öğretmen, doktor

hikâyeleri anlatılmış, dikkat Anadolu top-rağı ve insanına dönmüştür. Yahya Kemal'in ifadesiyle artık "Metristepe'den görünüş" Türk edebiyatçılarına yön verecektir. Memleket edebiyatı anlayışı, Gökalp'in halkta yaşayan harsın keşfedilip toplanması ve işlenmesi tezi ve Faruk Nafiz'in (Çamlıbel) "Sanat" şiiriyle (1927) kategorikleştirdiği sanat anlayışı Mehmet Emin'in (Yurdakul) devamı görünüşünde olan hemen bütün sanatçıları içine almıştır. Eğitim, sağlık ve tarım hizmetlerinin ülkenin her yanına götürülmesi mücadelesi kısmen romanlara yansımıştır. Roman ve hikâyede özellikle Köy enstitüsünü mezu-nu yazarların eserleri köy romanları diye anılmaktadır. Bu tarz, şehirde işçi ve gecekondulu romanları olarak devam eder. Bu arada sıradan insanların yaşantıları, anlık duyguları, avareliği işleyen hikâyeler de vak'a hikâyelerinin yerini alır (Memduh Şevket Esendal, Sait Faik Abasıyanık). 1960'lardan itibaren köylü kesiminden hiçbir hazırlık yapılmadan Almanya'ya gönderilen işçiler, parçalanmış ve geride bırakılan aileler Almanya tecrübesini bizzat yaşayanların yazdıklarıyla bir çeşit belge-sele dönmüştür: Füzûzan'ın *Berlin'in Nar Çiçeği*, Nursel Duruel'in *Geyikler, Annem ve Almanya* gibi eserleri. Almanya'ya ilk gidenlerin torunları arasında çağdaş edebiyata katkıda bulunan birçok sanatçı yetişmiştir. Avustralya'ya giden bir ailenin parçalanma eşiğindeki hikâyesini Sevinç Çokum yazmıştır (*Çırpıntılar*, 1996).

Şiirde hece-aruz çatışması Yahya Kemal ve Ahmed Hâşim'e rağmen hecenin zaferiyle sonuçlanmıştır. Hece giderek yerini serbest nazma bırakmışsa da zaman zaman aruza dönenler de olmuştur. Hecenin klasik duraklarıyla oynayan şairler çok âhenkli bir şiir ortaya koymuştur. Bu arada eserlerinde halk hikâyeleriyle folk-lordan yararlananlar olmuştur. Büyük bir kısmı köylerde ve kasabalarda yetişen yazarlar kendi yaşantılarına bağlı bu malzeme-yi kullanmışlardır. Bir kısmı kendi bas-makalabını meydana getirirken bir kısmı çok güzel ve orijinal eserler vermiştir (Ahmet Kutsi Tecer, Turan Oflazoğlu, Latife Tekin, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Abbas Sayar). Yıkılan Osmanlı Devleti'ne karşı olumsuz tavır başlangıçta çok kuvvetli-yken zamanla geçmişin güzelliklerinin dile getirilmesiyle bu tepki aşılmıştır. Yahya Kemal, Abdülhak Şinasi Hisar, Halide Edip Adivar ve Ahmet Hamdi Tanpınar bu konuda pek çok yazarı etkilemiştir. Türkiye'deki ideolojik çatışmalar ve yazarların benimsedikleri ideoloji doğrultusundaki

eserleri propaganda nitelikli bir edebiyatın gelişmesine yol açmıştır. Sanat yönü zayıf olanlar bir tarafa, bir dünya görüşü tezini savunan güçlü sanatçılar yazdıklarıyla sürekli tartışma konusu olmuştur (Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa, Yaşar Kemal). Demokratikleşme sürecinde siyasî partilerin kurulması, kapatılması ve askerî darbeler de özellikle romanlarda geniş ölçüde yer alır. Serbest Cumhuriyet Fırkası tecrübesi, Tarık Buğra'nın *Yağmur Beklerken*, Kemal Tahir'in *Yol Ayırımı*'nda, 27 Mayıs Darbesi Samim Kocagöz, Vedat Türkalı ve Sevgi Soysal'ın romanlarında işlenir. Darbe mağdurlarından Avrupa'ya gidip yerleşenlerin izlenimleri ve siyasî hesaplaşmaları ele alınır. 12 Mart müdahalesine karşı yazılan birçok eserde bu müdahaleye yol açanların eziklikleri ve bir çeşit savunmaları işlenmiştir. Mustafa Miyasoğlu, Erdal Öz, Ümit Kıvanç, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, Çetin Altan, Yahya Akengin, Nadir Ülker, Emine İşinsu Okçu'nun 12 Eylül'le ilgili romanları vardır. Osmanlı Devleti'nin yıkılışı sırasındaki olaylar, Balkanlar'dan, Kafkaslar'dan İstanbul'a akın eden insanların hikâyeleri, mübadele ile gelenler ve gidenler yazarların hayalini harekete getirmiş, aile arşivleri açılmıştır. Bu tür eserler, Osmanlı'nın yıkılışında büyük rol oynayan Türk dışı unsurların hikâyeleri kadar işlenmektedir (Yılmaz Gürbüz, *Mübadiller*, 2006; Turgay Bostan, *Son Kofidis*, 2008). 1940'tan sonraki çeviri faaliyetlerinin etkisiyle edebiyatta sanat endişesini ön plana alan yazarların sayısı artmıştır. Bunlar Batı edebiyatındaki gelişmeleri takip etmekte, bunları Türkçe'ye aktarmaktadır. Zamanla bu ilgi bütün dünya edebiyatına yönelir.

1950 sonrasında İkinci Yeni şiir akımı ve paralelindeki hikâyecilik gelişir. Yazarlık serüvenini anlatan hikâye ve romanlar da dikkati çekmektedir. *Bir Şehre Gideme-mek*'in yazarı Mario Levi, *En Güzel Aşk Hikâyemiz*'de (1992) dilettiği, özlediği aşk hikâyesini kimse yazmadığı için kendisi yazmak isteyen yazarın yazma, Zeynep Ankara *Kanatsız Düşüşler*'de (1992) bir genç kızın yazar olma çabalarını işler. Millî Mücadele'nin ardından İstanbul'a karşı Anadolu ve Ankara yüceltilirken İstanbul bir süre edebiyatçıların gözünden düşer; İkinci Yeni'den İlhan Berk, İstanbul'u tiksindirici bir şehir olarak niteler ve bunu tarihe yayar. Ancak zamanla İstanbul edebiyattaki yerine kavuşmuştur, hatta son yıllarda müstakil bir İstanbul romanına doğru gidilmektedir (Selim İleri, Melisa Gürpü-